

10. Солощук Л. В. Функціонування невербальних компонентів комунікації у кооперативно спрямованому парентальному діалогічному дискурсі / Л. В. Солощук // Вісник ХНУ. – 2006. – № 726. – С. 77-82.

11. Формановская Н. И. Прагматика побуждения и логика языка / Н. И. Формановская // Русский язык за рубежом. – 1994. – № 5-6. – С. 34-40.

12. Фролова І. Є. Конфронтація як різновид міжособистісної взаємодії / І. Є. Фролова // Вісник ХНУ. – 2010. – № 928. – С. 68-74.

13. Dalton-Puffer Ch. Negotiating interpersonal meanings in naturalistic classroom discourse : Directives in content-and-language-integrated classrooms / Ch. Dalton-Puffer // Journal of Pragmatics. – 2005. – № 37.

14. Moessner L. Directive speech acts – Across-generic diachronic study / L. Moessner. – Journal of Historical Pragmatics, 2010. – №11(2). – С. 219-249.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Curtis C.P. *Watsons go to Birmingham* – 1963. – New-York : Delacorte Press, 1995. – 154 p.

2. King S. Christine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readli.net/chitatonline/?b=123266&pg=51>.

3. Perrota T. *Little Children*. – New-York : St. Martin's Griffin, 2004. – 355 p.

Захарук Н. О. Лингвопрагматическая вариативность директивов в англоязычном конфликтном парентальном дискурсе.

В статье рассмотрено лингвопрагматические особенности употребления директивных речевых актов в англоязычном конфликтном парентальном дискурсе. Определены тактики, которые реализуются при помощи основных типов директивов в контексте англоязычного конфликтного парентального дискурса.

Ключевые слова: директивный речевой акт, прескриптивы, реквестивы, адвисивы, тактики непризнания, осуждения, волевого напора, равнодушия, англоязычный конфликтный парентальный дискурс.

Zakharuk N. Lingoupragmatic variability of directives in the english conflict parental discourse.

The article deals with the lingoupragmatic peculiarities of using of the directive speech acts in the English conflict parental discourse. The tactics which are realized by the main types of directives in the context of the English conflict parental discourse are determined.

Key words: directive speech act, prescriptive, requestive, advisable, tactics of non-admittance, condemnation, volitional pressure, indifference, the English conflict parental discourse.

М. В. Карпенко

СУЧАСНЕ ПОТРАКТУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті досліджено приклади сучасного потрактування риторичної особистості. Автор подає назви дисциплін, які необхідно включити у вузівський курс, що формують мисленнево-мовленневу та комунікативну культуру студента, майбутнього

оратора. У праці наведено навички, які повинна мати риторична особистість та основні сфери застосування набутих ораторських вмінь.

Ключові слова: сучасна риторична особистість, мовленнєва культура, ораторські навички та вміння, професійна майстерність, техніка мовлення, культура спілкування.

Якщо хто вирішив оволодіти
красномовством по-справжньому,
він повинен бути людиною справедливою
Платон

Постановка проблеми. Необхідність широкого запровадження риторики в систему освіти та формування риторичної особистості зумовлена, з одного боку, загрозою тотального безкультур'я і бездуховності в державі, з іншого – освітньо-виховним потенціалом риторики як навчальної дисципліни, засобу інтелектуально-естетичного впливу української мови. Традиційно в Україні цінувалася мовна майстерність як одна з головних характеристик людини і показник морального клімату суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. У наші дні інтерес до риторики та до потрактування сучасної риторичної особистості значно зріс. Створюються авторські програми, видаються підручники, посібники, хрестоматії і словники, упорядковується українська риторична термінологія, розробляються сучасні системи навчання. Найвідомішими дослідниками у цій галузі є Л. Мацько, Г. Сагач, Н. Голуб, О. Семенов, В. Молдован, М. Чикарькова, Н. Колотілова, Л. Спанатій, Я. Білоусова та інші. Відродження цього інтересу закономірне, адже знання риторики, сформовані риторичні вміння дають можливість людині відчувати себе дієвим учасником професійного та суспільного життя.

Метою статті є дослідити та проаналізувати роль ораторського мистецтва у формуванні сучасної риторичної особистості.

Виклад основного матеріалу. Сучасна риторика – це теорія та майстерність ефективного (доцільного, впливового, гармонійного) мовлення [6, с. 102]; це наука про мисленнєво-мовленнєву діяльність, спрямовану на досягнення цілей у процесі мовної комунікації, вироблення вмінь і навичок аналізувати та продукувати тексти різного типу відповідно до мети, призначення й умов спілкування в процесі будь-якої діяльності людини [1]. Предметом сучасної загальної риторики є загальні закономірності мовленнєвої поведінки, що діють у різних ситуаціях спілкування, сферах діяльності, та практичні можливості використання їх з

метою створення ефективного висловлювання. Характерними ознаками риторичної особистості, як зазначає В. Ницета, є володіння комунікативною компетентністю, готовністю отримувати необхідну інформацію, переконувати в правоті своїх думок, впливати на прийняття рішень, відстоювати позиції на основі толерантного ставлення до цінностей та інтересів інших людей [4, с. 96].

Риторична освіта – це один із найбільш важливих і перспективних сучасних лінгводидактичних напрямків, мета якого не обмежується формуванням навичок гарного й переконливого мовлення, а одним із найважливіших завдань вбачає всебічне формування риторичної особистості, виховання моральних і патріотичних складників характеристики людини, що в сумі зі знаннями мови сформують носія елітарного типу культури [5, с. 8].

Виховання культури сучасної риторичної особистості вимагає формування спеціальних умінь на основі тісного зв'язку із вихованням мовленнєвої культури особистості. З цією метою необхідно включити, наприклад, у вузівський курс навчальні дисципліни, які формують мисленнєво-мовленнєву та комунікативну культуру студента, у тому числі такі: рідна мова (стилістика, культура мовлення, теорія та практика перекладу), іноземна мова (латинська або давньогрецька, одна-дві романо-германські), логіка, педагогіка, психологія, філософія (I-II курси); риторика, прагматорика, ораторське мистецтво, мистецтво ділового спілкування (III-IV курси); еристика, полемічна майстерність оратора, теорія і практика аргументації (V курс). Зміст програми риторики охоплює знання теорії та історії риторики, красномовства, розуміння звукової моделі мови й мовлення як моделі відображення дійсності, умінь вичленити у ній основні компоненти, які б сприяли розвиткові педагогічної техніки, культури мовлення, ораторського мистецтва, полемічної майстерності справжнього оратора.

Ораторське мистецтво є прикладною дисципліною, комплексом знань, умінь і навичок оратора щодо підготовки й проголошення переконливої промови [3, с. 89]. Іншими словами, ораторське мистецтво – це діяльність, спрямована на переконання аудиторії засобами живого слова [3, с. 92]. Якщо риторика – це теорія ораторського мистецтва, то красномовство – це вміння красиво говорити. Відомий літератор А. Коні розрізняв поняття «красномовність» і «ораторське мистецтво». Перше він розумів як «дар

слова, що хвилює й притягує слухача красою форми, яскравістю образів і силою точних висловів» [2, с. 107], тобто як уміння говорити грамотно, переконливо. Сучасні словники теж визначають красномовність як здатність уміння говорити красиво, переконливо, як ораторський талант. Наприклад, «Академічний тлумачний словник української мови» подає таке трактування цього терміна: «Красномовність – це здатність, уміння гарно, майстерно говорити; ораторський хист» [1].

Сучасна риторична особистість, наприклад, викладач насамперед повинен володіти живим словом як інтеграційною якістю професійної майстерності, з установкою на педагогічну діяльність через сформовані спеціальні знання й уміння, через переконаність та ціннісні орієнтації на доцільність володіння мистецтвом живого слова у педагогічному процесі, педагогічному спілкуванні. Живе ораторське слово є творчим актом його ефективного спілкування з аудиторією, де матеріалом для спілкування найчастіше є власні думки оратора або думки, втілені письменником, ученим у спеціальному тексті. Вплив сучасного ритора на інтелект та емоції аудиторії є необхідною умовою впливової усної переконуючої комунікації.

Викладач-оратор не повинен задовольнятися епізодичним сплеском інтересу до його дисципліни. Значно важливіше – породжувати, стимулювати потяг до знань й активного їх застосування. Результат педагогічного успіху залежить не тільки від змісту промови, а й від враження, яке викладач справляє на слухачів, адже будь-яке спілкування сприймається ще й візуальним шляхом. Враження про сучасну риторичну особистість складається уже з перших хвилин її появи перед аудиторією. «Зовнішній вигляд, стиль, манери, жести і міміка ритора формують його імідж, який істотно впливає на готовність аудиторії слухати та сприймати інформацію» [7, с. 23]. Варто зазначити, що сучасна риторична особистість повинна мати такі навички та вміння:

- вести розгорнутий монолог (лекцію тощо) з фахової проблематики;
- вести ефективну, конструктивну бесіду на будь-яку тему з кола культурної, високоосвіченої людини;
- володіти полемічним мистецтвом, етичною культурою конструктивного діалогу та полілогу (диспут, полеміка, дискусія);
- володіти етикою оратора;
- виробити індивідуальний образ оратора, власний ораторський стиль;

- розуміти і виявляти риси національної специфіки виступів та риторичних текстів із скарбниці українського красномовства.

Зауважимо, що серед сукупності ораторських навичок та умінь, якими повинна володіти сучасна риторична особистість, можна виділити також монологічну та діалогічну форми усної переконуючої комунікації, наголосивши на дефіциті культури конструктивного діалогу оратора у нестандартних, конфліктних ситуаціях (виступ на масовому мітингу, під час страйку тощо). Зокрема, вимагає серйозної фахової уваги підготовка викладача у плані здобуття умінь полемічної майстерності, теорії й практики аргументації виступу, логічної культури мислення та інше.

Можна виділили такі основні сфери застосування набутих ораторських навичок та умінь сучасної особистості:

- навчально-пізнавальна;
- професійно-педагогічна;
- громадсько-політична;
- культурно-просвітницька.

Саме риторика традиційно ставить проблему образу риторичної особистості як доречного й доцільного представлення себе в мовленні. Сукупно образ риторика пов'язано з вихованням і виявом особистості мовця в думці і слові, тому базується на понятті ораторської моралі – вимог до сучасного риторика. Ці вимоги перш за все починаються із етичних якостей чесності, мудрості, доброти, скромності, справедливості тощо. Показником сформованості професійно важливих риторичних умінь вважаємо: влучний вибір стратегій і тактик залежно від ситуацій спілкування; активне використання у мовленні різноманітних мовно-виражальних засобів; самовладання перед аудиторією; уміле використання жанрового багатства мови; аналіз власних і чужих виступів; варіювання жестів та міміки; формування власного іміджу; майстерно виголошення промов будь-якого виду тощо.

Висновки. Отже, формування сучасної риторичної особистості дає якісні результати з врахуванням таких основних показників: культура мислення (логічна культура); культура мовлення (лінгвістична культура), техніка мовлення; культура спілкування з аудиторією (психолого-педагогічна культура). Сучасний оратор має володіти умінням вести демократичну дискусію, полеміку; комфортно почуватися тоді, коли треба

аргументовано відстояти свою думку, особливо у нестандартних ситуаціях; виступати на публічних виступах; завжди вірити у свої ораторські потенції; мати достатню ораторську практику; розвивати навички та уміння спонтанного імпровізаційного публічного монологічного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>.
2. Кони А. Ф. Избранные произведения / А. Ф. Кони. – М. : Изд. «Юридическая литература», 1956. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dugward.ru/library/koni/koni_sovety_lectoram.html.
3. Мацько Л. І. Риторика / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2006. – 311 с.
4. Ницета В. А. Життєтворчий аспект риторизації шкільної мовної освіти / В. А. Ницета // Педагогічні науки : [зб. наук. праць] : випуск 55. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. – С. 94-98.
5. Радзівіл Г. Риторика в контексті філологічної освіти / Г. Радзівіл // Українська мова та література. – 2007. Жовтень. – № 40. – С. 8.
6. Сагач Г. М. Загальна риторика : сучасна інтерпретація / Г. М. Сагач, О. А. Юніна. – К. : Райдуга, 1998. – 304 с.
7. Сарапулова Є. Основи майстерності володіння увагою слухачів / Є. Сарапулова // Дивослово. – 2002. – № 3. – С. 22-23.

Карпенко М. В. Современная трактовка риторической личности.

В статье исследованы примеры современной трактовки риторической личности. Автор приводит названия дисциплин, которые необходимо включить в вузовский курс, так как они формируют мыслительно-речевую и коммуникативную культуру студента, будущего оратора. В работе приведены навыки, которые должна иметь риторическая личность и основные сферы применения приобретенных ораторских умений.

Ключевые слова: *современная риторическая личность, речевая культура, ораторские навыки и умение, профессиональное мастерство, техника речи, культура общения.*

Karpenko M. The current value of the rhetorical personality.

The article examines examples of modern interpretations of the rhetorical personality. The author gives the names of subjects that should be included in University courses, form speech and communicative culture of the student, the future speaker. The skills that should be a rhetorical identity and main areas of application of acquired oratorical skills.

Key words: *modern rhetorical personality, voice culture, public speaking skills and ability, professional skills, speech technology, communication culture.*